

पाठ १० नेपाली पहिचान कक्षा १२ नेपाली अभ्यास

शब्दभण्डार

१. दिइएका शब्द र अर्थबिच जोडा मिलाउनुहोस्:

निष्कर्षोन्मुख : निष्कर्षमा पुग्न खोजेको

अर्गानिक : जैविक

सौन्दर्य : सुन्दर हुनुको भाव

लैंगिक : लिङ्गसम्बन्धी

विभेद : भेदभाव

कुपरम्परा : नराम्रो परम्परा

संश्लेषण : जोड्ने काम

निर्मूल : पूरै सखाप पारिएको

सान्दर्भिक : प्रसङ्गअनुसार मिल्ने

आडम्बर : देखावटी, ठाटबाट

फलदायी : फल दिने, फाइदादाजनक

२. शब्दकोशको सहायताबाट दिइएका शब्दको कोशीय क्रम मिलाई अर्थ लेख्नुहोस्:

अवलोकन : सूक्ष्म रूपमा हेर्ने वा तथ्य पत्ता लगाउन अध्ययन गर्ने काम

आरोहण : चढ्ने वा उक्लने काम वा प्रक्रिया

आविष्कार : नयाँ सिद्धान्तको प्रतिपादन, उत्पादन

गन्तव्य : जाने वा पुग्ने स्थान

छरपस्ट : चारैतिर छरिएको, लथालिङ्ग

परिकार : विभिन्न प्रकार वा किसिमका

पहिचान : परिचय, प्रत्यभिज्ञान

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

मौका : सुहाउँदो समय

विशिष्टता : विशिष्ट हुनाको भाव वा स्थिति

सदुपयोग : कुनै विषयवस्तुलाई राम्रो किसिमले व्यवहारमा ल्याउने काम, उचित उपयोग

सम्मान : विशेष मान, ठूलो आदर वा सत्कार

सरोकार : प्रयोजन, वास्ता, चासो

३. दिइएका टुक्काको अर्थ पहिल्याई तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् :

लख काट्टु : अनुमान गर्नु

पहाडतर्फ कतै कतै बलेको पिलपिल बत्तीले दुई पहाडको दूरी लख काट्टु सकिन्छ ।

आलु खानु : असफल हुनु

बहिनी श्रेयाले कक्षा १२ को ५ ओटै विषयमा आलु खाईछन् ।

पसिना काट्टु : मिहिनेत गर्नु

राम बहादुरले सालभर पसिना काढेर दुई धानी घिउ र चार माना मह जम्मा पाछ ।

कुरा खानु : भनेको मात्र

शिक्षकले भनेको कुरा खानु विद्यार्थीको हितमा हुन्छ ।

कान खानु : दिक्क लगाउनु

सानो भाईले बिहानदेखि मिठाई मिठाई भन्दै कान खाएको छ ।

हावा खानु : खुस्कनु

मनपरी सोचेको हावा खान समय लाग्दैन ।

आँखा चिम्लिनु : देखेको नदेखी गर्नु

संविधानको संरक्षक राष्ट्रपतिले आँखा चिम्लिनु विडम्बना कुरा छ ।

मन चोर्नु : माया जालमा पार्नु

तिम्रो मन चोर्नु पर्यो भनेर गको त बाटोमा पुलिस घुमीरा रहेछ भनि रमेशले ठट्टा गर्यो ।

मुख छाड्नु : गाली गर्नु

रितेसले भाइको अगाडी मुख छाड्यो ।

Follow us on:

४. दिइएका उखानको प्रयोग गरी एक अनुच्छेद लेख्नुहोस् :

अगुल्टाले हानेको कुकुर विजुली चम्कदा तर्सिन्छ, अङ्को पङ्को तेलको धूप, इन्द्रका अगाडि स्वर्गको बयान, एक हातले ताली बज्दैन, काग कराउँदै गर्छ पिना सुक्दै गर्छ

अगुल्टाले हानेको कुकुर बिजुली चम्कदा तर्सिन्छ भनेजस्तै कक्षा १२ मा अध्ययन विजय एक पटक दुर्घटनामा परेपछि बाइक देख्ना साथ डराउछ । अङ्को पङ्को तेलको धूप भनेभै एकपटक उसले परीक्षामा कलमको मसी सकिएपछि सिसाकलमले लेखेछ । अनुभवी शिक्षकका अगाडि पाठेक्रमको गफ छाँड्नु इन्द्रका अगाडि स्वर्गको बयान गरे जस्तै हुन्छ । एक हातले ताली नबज्ने भएकाले एकआपसमा सहयोगको आदानप्रदान गर्नुपर्छ । हामी अरुले के भन्ला भनेर डराउनु हुँदैन किनकि काग कराउँदै गर्छ पिना सुक्दै गर्छ ।

५. दिइएका मानविकी तथा साहित्यिक क्षेत्रका पारिभाषिक शब्दलाई शब्दकोशीय अनुक्रममा मिलाउनुहोस् र शब्दकोशको सहायता लिई तिनको अर्थ पनि लेख्नुहोस् :

छन्द, रस, अधिमृत्यन, अलङ्कार, अवमृत्यन, आवासीय, आशुकवि, निबन्ध, उपन्यास, कविता, कथा

छन्द : यति, गति र लय मिलेको वर्ण, मात्रा आदिको गणनाअनुसार पद्यात्मक रचना गरिने कुनै निश्चित मान वा रूप

रस : साहित्यमा विभाव, अनुभाव र सञ्चारीभावका संयोगबाट प्रस्फुरण हुने शृङ्गार, वीर, करुण, हास्य, अद्भुत, भयानक, रौद्र, वीभत्स र शान्तसमेतका अनुभूतिगत नवरस

अधिमृत्यन : कुनै वस्तु वा मुद्राको सामान्यभन्दा बढ्न गएको मृत्य

अलङ्कार : अर्थगत वा शाब्दिक चमत्कारद्वारा साहित्यलाई सिँगार्ने तत्त्व भएको

अवमृत्यन : कुनै वस्तुको मृत्य घट्ने वा महत्त्व कम हुने क्रिया

आवासीय : नियत स्थानमै बसेर काम गर्ने

आशुकवि : कुनै दृश्य वा घटनालाई तत्काल कवितामय भाषामा वर्णन गर्न सक्ने कवि

निबन्ध : कुनै विषयलाई लिएर कल्पनात्मक वा वस्तुगत पाराले गद्यमा लेखिएको छोटो साहित्यिक रचना

उपन्यास : धेरै अध्याय वा खण्डहरूमा लेखिने लामो साहित्यिक कथा

कथा : प्रबन्धात्मक रूपमा गद्यमा लेखिएको आख्यानात्मक लघु रचना

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

कविता : कविद्वारा आफ्ना संवेद्य अनुभूति वा स्फूर्त भावनालाई छन्द वा लयमा उनेर प्रस्तुत गरिएको पद्यात्मक वा गद्यात्मक साहित्यिक कृति वा रचना

बोध र अभिव्यक्ति

१. संवाद पढी दिइएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

क) नेपाली समाजको अवस्थाप्रति घनश्यामको बुझाइ कस्तो छ, भन्नुहोस् ।

उत्तर : नेपाली समाजको अवस्थाप्रति घनश्यामको बुझाइ चिन्ताजनक देखिन्छ । अनेक भाषा, धर्म, संस्कृति भएपछि अनेक मतमतान्तर हुन्छ र यसले हाम्रो समाजको विकासमा असर पार्छ कि भन्ने कुरामा उनी चिन्तित छन् ।

ख) नेपाली समाजको पहिचान के हो, बेखमानको भनाइका आधारमा लेख्नुहोस् ।

उत्तर : बेखमानको भनाइका आधारमा नेपाली समाजको पहिचान समाजमा रहेको विविधता हो ।

ग) विविधता नै सम्पत्ति हो कसरी, सिम्माको भनाइका आधारमा लेख्नुहोस् ।

उत्तर : सिम्माको भनाइका आधारमा, विविधता नै सम्पत्ति हो किनभने नेपालमा हरेक जातिका आफ्नै प्रकारका परम्परा, संस्कृति, ज्ञान, अनुभव छन् । सभ्यता भनेको जाति, भाषा, र संस्कृतिको समिष्ट हो । त्यसैले जाति, भाषा, संस्कृतिमा विविधता हुनु भनेको सभ्यतामा पनि विविधता हुनु हो । त्यसैले विविधता आफैमा एक सम्पत्ति हो ।

घ) सलिमको भनाइका आधारमा नेपाली समाजको सुन्दर पक्षका बारेमा स्पष्ट पार्नुहोस् ।

उत्तर : सलिमका भनाइका आधारमा नेपाली समाजको सुन्दर पक्ष भनेको नेपाली समाजमा विविधता र अनेकताका विचमा पनि आपसी सहिष्णुता र एकता छ । जाति, भाषा, धर्म, संस्कृतिका अनेक विविधता भएर पनि आपसमा मिलेर बस्ने, एकले अर्काको भाषा, संस्कृतिप्रति सम्मान गर्ने साह्रै राम्रो बानी छ । यही नै नेपाली समाजको सुन्दर पक्ष हो ।

ङ) कसरी नेपाली विविधतालाई पर्यटनसँग जोड्न सकिन्छ, आफ्नो विचार लेख्नुहोस् ।

उत्तर : नेपालमा घुम्न आउने सबै पर्यटनहरू मध्ये केही घुम्न मात्र नभएर नेपाली

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

विविधतालाई अध्ययन गर्ने पनि हुन सक्छन् । नेपाल जस्तो ठाउँमा सयौं जाति, सयौं भाषा, संस्कृतिको अध्ययन गर्न पाउनु सांस्कृतिक पर्यटनका लागि ठूलो अवसर पनि हो । यस्ता पर्यटनहरूलाई हामीले हामीसँग भएको खानपानको संस्कृतिलाई मात्रै व्यवस्थित गर्न सके त्यसले पर्यटकलाई अझै लोभ्याउँछ । हामीसँग भएको प्राकृतिक र अर्गानिक खानपानको व्यवस्था गर्न सक्छौं । यी यस्ता कुराहरूबाट नेपाली विविधतालाई पर्यटनसँग जोड्न सकिन्छ ।

च) नेपाली समाजमा के कस्ता विकृति, विसङ्गति छन्, पाठका आधारमा लेख्नुहोस् ।

उत्तर : नेपाली समाजमा संस्कृति सँगसँगै विभिन्न खालका विकृति, विसङ्गति पनि छन् । मानिसलाई जात, वर्ग, लिङ्ग, क्षेत्रीयता आदिका आधारमा गरिने विभेदले अझै पनि जडा गाडेर बसेको छ । समाजमा प्रचलित छुवाछूत, भूत, प्रेत, बोक्सी हुन्छ भन्ने मान्यता र दाइजो जस्ता कुराहरू अन्धविश्वास र कुपरम्परा अझै चलिरहेका छन् । त्यसैले यस्ता गलत परम्परा र मान्यतालाई हामीले जडैदेखि उखेलेर फाल्न जरुरी छ ।

२. " जब शिक्षाको राम्रो विकास हुन्छ तब अन्धविश्वास, कुसंस्कार, कुरीति जस्ता कुरा निर्मूल हुँदै जान्छन् ।" यस कथनलाई स्पष्ट पार्नुहोस् ।

उत्तर : नेपाली पहिचान नामक एकाङ्की यसै पाठ्यपुस्तकका लेखले लेखेको एक ज्ञानमूलक एकाङ्की हो । यस एकाङ्कीमा पात्र सङ्गीता, सलिम, घनश्याम, बेखमान र सिम्माद्वारा नेपाली पहिचान, नेपाली संस्कृति, विविधता सम्पूर्ण कुराको विस्तृत रूपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

हाम्रो समाजमा विभिन्न खालका सांस्कृतिक विविधता सँगै विकृति, विसङ्गतिले पनि जरा गाडेको छ । हाम्रो समाजमा संस्कृतिका नाममा धेरै विकृति पनि छन् । धेरै अन्धविश्वास पनि छन् । जातीय तथा लैङ्गिक विभेद छन् । चाडपर्व, संस्कार आदिमा अनावश्यक आडम्बर देखाउने जस्ता विकृति छन् । मानिसलाई जात, वर्ग, लिङ्ग, क्षेत्रीयता आदिका आधारमा गरिने विभेदले अझै पनि जडा गाडेर बसेको छ । समाजमा प्रचलित छुवाछूत, भूत, प्रेत, बोक्सी हुन्छ भन्ने मान्यता र दाइजो जस्ता कुराहरू अन्धविश्वास र कुपरम्परा अझै चलिरहेका छन् । यस्ता कुराहरूलाई हटाउन लागि शिक्षा मुख्य कुरा हो । जब शिक्षाको राम्रो विकास हुन्छ तब अन्धविश्वास, कुसंस्कार, कुरीति जस्ता कुरा निर्मूल हुँदै जान्छन् । शिक्षाले मानिसको चेतनास्तरलाई बढाइदिन्छ । चेतनाको वृद्धिसँगै मानिसले आफू र समाजमा रहेका अन्धविश्वास, कुरीति, कुसंस्कार त्याग्दै जान्छ ।

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

अतः शिक्षाले नै नेपाली समाजमा रहेको अन्धविश्वास, कुरीति, कुसंस्कारलाई हटाउने भएकाले हामी सबैमा शिक्षाको राम्रो विकास हुन जरुरी छ र यी गलत कुराहरूलाई निर्मूल पार्न समाजमा जनचेतना पनि फैलाउनु पर्छ ।

३. दिइएको संवादांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

क) नेपालको प्राकृतिक सौन्दर्यभिन्न के के कुरा पर्छन् ?

उत्तर : नेपालको प्राकृतिक सौन्दर्यभिन्न नेपालका हिमाल, जङ्गल, चराचुरुङ्गी, असङ्ख्य पहाड, अन्नको भण्डार तराई, नदी, ताल, उपत्यका, सिमसार, जैविक विविधता आदि थुप्रै कुराहरू पर्छन् ।

ख) नेपालमा सांस्कृतिक पर्यटनको कस्तो सम्भावना छ ?

उत्तर : नेपालमा आउने सबै पर्यटकहरू मध्ये सांस्कृतिक पर्यटक पनि एक हो । नेपाल जस्तो सानो ठाउँमा सयौं जाति, सयौं धर्म, सयौं संस्कृतिको अध्ययन गर्न पाउनु सांस्कृतिक पर्यटकका लागि ठूलो अवसर पनि हो । त्यसैले नेपालमा सांस्कृतिक पर्यटनको सम्भावना पनि रहेको छ ।

५. दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

क) कस्तो विषयवस्तु समाचार बन्न सक्छ ?

उत्तर : जुन कुराले पाठक वा श्रोताको ध्यान आकर्षित गर्छ र नयाँ सूचना सम्प्रेषण गर्छ त्यस्तो विषयवस्तु समाचार बन्न सक्छ ।

ख) समाचारको भाषा कस्तो हुनुपर्छ ?

उत्तर : समाचारको भाषा सकेसम्म सरल हुनुपर्छ ।

ग) फिचर, घटनापरक र प्रक्रियापरक समाचारमा के भिन्नता छ ?

उत्तर : फिचरमा कुनै खास घटना वा तथ्यलाई कलात्मक बनाएर प्रस्तुत गरिन्छ भने घटनापरक समाचार प्रायः दृश्य विवरणमा केन्द्रित हुन्छ र प्रक्रियापरक समाचारमा घटनाको सरसरती वर्णन मात्र नगरी तथ्यको विस्तृत व्याख्या, त्यसको पृष्ठभूमि र परिणामका बारेमा पनि उल्लेख गरिएको हुन्छ ।

Follow us on:

घ) समाचारका विशेषता के के हुन् ?

उत्तर : समाचारका विशेषता सत्यता, विश्वसनीयता, नवीनता, रोचकता, सन्तुलन, भाषिक सरलता, स्पष्टता र मिठास हुन् ।

THE END

If you liked this note, then please do share it with your friends and please subscribe to our [YouTube Channel](#). Also, like and follow us on our [Facebook Page](#).

Class 12 Notes Collection

Now, it is easier to find notes of all chapters for English and Nepali subjects. Just click on the following button and you will get complete lists of chapters with links to notes. 😊

English

Nepali

Please email us at pdf-feedback@puspas.com.np if you have any suggestions or feedback.

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha